

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสถานการณ์ของโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันที่รุนแรง โดยโลกปัจจุบันแข่งขันกันด้วยการสร้างนวัตกรรม (Innovations) สำหรับนำมาใช้ในการขับเคลื่อนการอยู่ดีกินดี และความสุขของคนในสังคม รวมทั้งการแข่งขันและร่วมมือกับสังคมอื่นประเทศอื่น ไม่ใช่การแข่งขันด้วยการสั่งสมปัจจัย (Factors Accumulation) เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทุน หรือแรงงาน เป็นปัจจัยหลักเหมือนในยุคก่อน (วิจารณ์ พานิช, 2546 ก, หน้า 1) ซึ่งการสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ที่มั่นคง มีระบบและต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีบทบาทมากขึ้น จนทำให้สังคมปัจจุบันกลายเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge - base Society and Economy) อันเป็นสังคมที่ความรู้ (Knowledge) ได้กลายมาเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการแข่งขัน และเสริมสร้างความเข้มแข็งจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, หน้า 12) หรืออาจกล่าวได้ว่า “ความรู้” เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

สังคมไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมจากความรู้ เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของทั้งสังคม สังคมไทยจึงจะอยู่รอดได้จากภาวะบีบคั้น และการแข่งขันที่รุนแรงในกระแสยุคโลกาภิวัตน์ โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี (วิจารณ์ พานิช, 2546 ข, หน้า 1) ได้ให้หลักการ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” สำหรับใช้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ยากกว่าจะต้องดำเนินการ 3 เรื่องไปพร้อม ๆ กัน คือ การสร้างความรู้ การนำความรู้ไปเคลื่อนไหวสังคมและเชื่อมโยงความรู้ และการเคลื่อนไหวสังคมกับการดำเนินการทางการเมือง เพื่อขับเคลื่อนในเชิงระบบกติกาสังคม (กฎหมาย) หรือเชิงโครงสร้าง โดยในสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขานั้น มุมบนสุดซึ่งสำคัญที่สุดและเป็นพลังหลักแต่ดำเนินการยากที่สุด คือ การสร้างความรู้

ด้วยเหตุนี้ สังคมไทยจึงต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเน้นไปที่ภาครัฐเป็นลำดับแรก เนื่องจากภาครัฐเป็นหน่วยบริการหลักของประเทศ และเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุน ผลักดันการเปลี่ยนแปลงของภาคเอกชนและประชาสังคม เพื่อให้มีแรงขับเคลื่อนการสร้างความรู้ให้มีประสิทธิภาพรัฐบาล

จึงได้กำหนดไว้ในมาตรา 11 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ไว้ว่า “ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับเหตุการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546, หน้า 4) ซึ่งการจะพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และบรรลุตามเจตนารมณ์ดังกล่าว นั้น องค์กรต้องมีกระบวนการที่เป็นระบบในการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปัน และใช้ความรู้ คือ การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)

การจัดการความรู้เป็นการจัดการที่มีกระบวนการและเป็นระบบ ตั้งแต่การประมวลผลข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) ความคิด (Idea) ตลอดจนประสบการณ์ (Experience) ของบุคคล เพื่อสร้างความรู้ (Knowledge) และจะต้องมีการจัดเก็บในลักษณะที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ โดยอาศัยช่องทางที่สะดวก เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้งาน ทำให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ และมีการกระจายไหลเวียนทั้งองค์กร ซึ่งคณะกรรมการมาตรฐานและผลิตภัณฑ์ประเทศสิงคโปร์ (Singapore Productivity and Standards Board, 2001, pp. 38 - 39) กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ คือ คน เทคโนโลยี และกระบวนการความรู้ โดย “คน” ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ “เทคโนโลยี” เป็นเครื่องมือ เพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้ได้ง่ายและรวดเร็ว ส่วน “กระบวนการความรู้” เป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้ จะต้องเชื่อมโยงและบูรณาการอย่างสมดุล

เพื่อให้ส่วนราชการสามารถนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) จึงได้กำหนดแนวทางดำเนินการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ให้กับส่วนราชการในแต่ละช่วงเวลาของปีงบประมาณอย่างเป็นลำดับ โดยเริ่มต้นจากปีงบประมาณ พุทธศักราช 2548 ที่ให้ส่วนราชการเริ่มต้นในการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ จากนั้นได้กำหนดกลยุทธ์การจัดการความรู้ในส่วนราชการ และเริ่มต้นจัดการความรู้ในองค์กรอย่างเป็นระบบในปีงบประมาณต่อมา จนกระทั่งปีงบประมาณ พุทธศักราช 2550 ได้ส่งเสริมและพัฒนากิจการจัดการความรู้ในส่วนราชการให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์ความรู้ที่สำคัญที่มีผลต่อการปฏิบัติราชการตามประเด็นยุทธศาสตร์อย่างต่อเนื่อง และ

ผลักดันการพัฒนาการจัดการความรู้ในส่วนราชการให้ก้าวไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ อีกทั้งได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ในส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถความสำเร็จในการจัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบในปิงบประมาณต่อไป

องค์กรทางการศึกษาเป็นส่วนราชการที่สำคัญของในการพัฒนาความรู้ให้กับคนในสังคมให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ นำไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการความรู้ จึงนำเอาแนวคิดการจัดการความรู้มาใช้ในการบริหารจัดการในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวงจนถึงระดับสถานศึกษา โดยมีสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ เพื่อสังคม (สคส.) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้สู่สถานศึกษา เนื่องจากในสถานศึกษามีข้อมูลจำนวนมาก อีกทั้งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหลากหลาย แต่ขาดการจัดการข้อมูล สารสนเทศต่าง ๆ รวมทั้งความรู้อันเป็นประสบการณ์ในตัวบุคลากรอย่างเป็นระบบ การจัดการความรู้จึงช่วยให้สถานศึกษากำหนดกรอบความคิดและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการเลือก รวบรวม วิเคราะห์ จัดการ และปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศ ให้มีความพร้อมสำหรับใช้งาน ทำให้บุคลากร ผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้เสีย และสถานศึกษาอื่น ๆ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกันสามารถเข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศได้ อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ การพัฒนาการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการพัฒนานวัตกรรมและสร้างความเป็นเลิศต่อไป (อุทุมพร จามรมาน, ศิริชัย กาญจนวาสี, ชุตินันท์ จันทรเสนานนท์ และภริณี วัชรสินธุ์, 2553, หน้า 35 - 36)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 เป็นส่วนราชการบริหารราชการส่วนกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา ดังนี้ วิสัยทัศน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 เป็นองค์กรหลักในการกำกับ ดูแล ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พันธกิจข้อที่ 3 พัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ตลอดจนองค์คณะบุคคลตามกฎหมาย ให้มีความพร้อมและเข้มแข็งในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน โดยมีเป้าประสงค์ข้อที่ 3 สถานศึกษาทุกแห่งมีระบบประกันคุณภาพภายในและผ่านการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2, 2555, หน้า 10 - 11) เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาบรรลุตามทิศทางข้างต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จึงได้ส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดทั้ง

113 โรงเรียน เรียนรู้เกี่ยวกับ การจัดการความรู้ และนำการจัดการความรู้ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยได้จัดกิจกรรมการอบรมให้กับบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับ ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา อีกทั้งมีการนิเทศ ติดตามอย่างต่อเนื่อง แต่จากการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ในปีการศึกษา 2554 พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของชาติในหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ อีกทั้งสถานศึกษาบางแห่ง ยังไม่ผ่าน การประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบที่สอง แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้ในสถานศึกษายังขาดประสิทธิภาพ ทำให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาขาดองค์ความรู้ที่สำคัญและจำเป็นในการจัดการเรียน การสอนและการบริหารสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการความรู้ของสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ความสำคัญของการจัดการความรู้ การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 และสภาพปัญหา ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยอาศัยกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ตามโมเดล ปลาทู (Tuna Model) ของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) รวม 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ความรู้ (Knowledge Vision: KV) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing: KS) และด้านสินทรัพย์ความรู้ (Knowledge Asset: KA) ว่าเป็นอย่างไร และมีแนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 2 อย่างไร เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ใช้เป็นข้อมูลในการบริหาร การวางแผน และ การพัฒนาปรับปรุงการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตาม ตำแหน่งงาน วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2

คำถามการวิจัย

1. การปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 อยู่ในระดับใด
2. การปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตาม ตำแหน่งงาน วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกันหรือไม่
3. แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 เป็นอย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

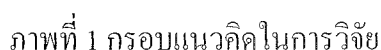
การปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตาม ตำแหน่งงาน วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา มีความแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงระดับการปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นข้อมูล ในการวางแผนการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2
3. ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ให้มีประสิทธิภาพและเกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการปฏิบัติการจัดการความรู้ และแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ผู้วิจัยอาศัยกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ตาม โมเดลปลาทู (Tuna Model) ของ สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม ([สคส.], 2548, หน้า 21 - 26) รวม 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ความรู้ (KV)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาการจัดการความรู้และแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2 ครั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ตามโมเดลปลาทู (Tuna Model) ของ ศคส. (2548, หน้า 21 - 26) รวม 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ความรู้ (KV) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KS) และด้านสินทรัพย์ความรู้ (KA)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1,211 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 126 คน หัวหน้างานวิชาการ จำนวน 113 คน และครูผู้สอน จำนวน 972 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2555 ที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ตามตาราง เกรจีซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608) ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) จากจำนวนประชากรตามตำแหน่งงาน และใช้การเทียบสัดส่วนตามขนาดของสถานศึกษา และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 294 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 31 คน หัวหน้างานวิชาการ จำนวน 27 คน และครูผู้สอน จำนวน 236 คน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2555 จากสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่เป็นสถานศึกษาต้นแบบการจัดการความรู้ต่อเนื่องอย่างน้อย 5 ปี/ เป็นสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบที่สาม/ เป็นสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน (โรงเรียนดีประจำอำเภอ)/ เป็นสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทาน

จำนวน 3 โรงเรียน จำแนกเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน หัวหน้างานวิชาการ จำนวน 3 คน และผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ตำแหน่งงาน วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกได้ ดังนี้

3.1.1 ตำแหน่งงาน แบ่งออกเป็น

3.1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

3.1.1.2 หัวหน้างานวิชาการ

3.1.1.3 ครูผู้สอน

3.1.2 วุฒิการศึกษา แบ่งออกเป็น

3.1.2.1 ปริญญาตรีหรือประกาศนียบัตรบัณฑิต

3.1.2.2 ปริญญาโท ขึ้นไป

3.1.3 ประสบการณ์ในการทำงาน แบ่งออกเป็น

3.1.3.1 น้อยกว่า 10 ปี

3.1.3.2 11 - 20 ปี

3.1.3.3 มากกว่า 20 ปี

3.1.4 ขนาดของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น

3.1.4.1 ขนาดเล็ก

3.1.4.2 ขนาดกลาง

3.1.4.3 ขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การปฏิบัติการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ความรู้ (KV) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KS) และด้านสินทรัพย์ความรู้ (KA)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ประกอบด้วย
แนวทาง การพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ตามโมเดลปลาทู (Tuna Model) และแนวทางการพัฒนา
การจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ชลบุรี เขต 2 จำแนกตาม วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) หมายถึง การจัดการที่มี
กระบวนการและเป็นระบบ ตั้งแต่การประมวลผลข้อมูล สารสนเทศ ความคิด ตลอดจน
ประสบการณ์ของบุคคล เพื่อสร้างความรู้ (Knowledge) และจะต้องมีการจัดเก็บในลักษณะที่
ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ โดยอาศัยช่องทางที่สะดวก เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้งาน ทำให้เกิด
การถ่ายโอนความรู้ และมีการกระจายไหลเวียนทั้งองค์การ ในที่นี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการจัดการ
ความรู้ตามโมเดลปลาทู (Tuna Model) ของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม รวม 3 ด้าน
คือ ด้านวิสัยทัศน์ความรู้ ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านสินทรัพย์ความรู้

2. การปฏิบัติการจัดการความรู้ หมายถึง สภาพปัจจุบันในการลงมือปฏิบัติหรือ
ดำเนินการจัดการความรู้ของสถานศึกษา ทั้งในด้านวิสัยทัศน์ความรู้ (KV) ด้านการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ (KS) และด้านสินทรัพย์ความรู้ (KA)

2.1 วิสัยทัศน์ความรู้ (Knowledge Vision: KV) หมายถึง เป้าหมาย วิสัยทัศน์
หรือจุดมุ่งหมายหลักของการจัดการความรู้ โดยหน่วยงานหรือองค์การจะต้องระบุให้ชัดว่าต้องการ
จัดการความรู้เพื่ออะไร หรือทำไปทำไม ต้องการให้เกิดผลอะไร เป็นรูปธรรมและตอบสนองต่อ
วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์การหรือไม่

2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing: KS) หมายถึง การแลกเปลี่ยน
แบ่งปันความรู้ระหว่างสมาชิกในองค์การ ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเป็นส่วนของหัวใจ
ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบอกเล่า ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน
โดยเฉพาะความรู้ในตัวบุคคล

2.3 สินทรัพย์ความรู้ (Knowledge Asset: KS) หมายถึง ส่วนของคลังความรู้หรือ
ขุมความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในกิจกรรม/ งานที่ทำ
ซึ่งอาจเก็บไว้ในรูปเอกสารหรือระบบสารสนเทศ

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ หมายถึง แนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ความรู้ (KV) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KS) และด้านสินทรัพย์ความรู้ (KA)

4. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2

5. ตำแหน่งงาน หมายถึง สถานะภาพในการดำรงตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ซึ่งแบ่งเป็น

5.1 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา

5.2 หัวหน้างานวิชาการ หมายถึง ข้าราชการครู หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานวิชาการของสถานศึกษา

5.3 ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครู หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่หลักทางการสอนในสถานศึกษา

6. วุฒิการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสำเร็จ และมีเอกสารรับรองจากสถาบันการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น

6.1 ปริญญาตรีหรือประกาศนียบัตรบัณฑิต หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี หรือประกาศนียบัตรบัณฑิต

6.2 ปริญญาโทขึ้นไป หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก

7. ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ช่วงระยะเวลาในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งเป็น

7.1 น้อยกว่า 10 ปี หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานน้อยกว่า 10 ปี

7.2 10 - 20 ปี หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ 10 ปี ถึง 20 ปี

7.3 มากกว่า 20 ปี หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่า 20 ปี

8. ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดขนาดของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดเกณฑ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ที่ใช้จำนวนนักเรียน เป็นเกณฑ์ ซึ่งแบ่งเป็น

8.1 ขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีจำนวนนักเรียน 1 - 120 คน

8.2 ขนาดกลาง หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีจำนวนนักเรียน 121 - 600 คน

8.3 ขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีจำนวนนักเรียน มากกว่า 600 คน

9. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 หมายถึง หน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และกำกับติดตามสถานศึกษาให้จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีศักยภาพในการแข่งขัน รับผิดชอบใน 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอพนัสนิคม อำเภอบ่อทอง อำเภอพานทอง และอำเภอเกาะจันทร์